

Przykładowa wiązka ćwiczeń dla uczniów klasy IV szkoły podstawowej

Materiał dodatkowy do artykułu Wioletty Kozak „Integracja kształcenia literackiego, kulturowego, językowego, tworzenia wypowiedzi oraz samokształcenia na lekcjach języka polskiego w klasach IV–VIII szkoły podstawowej”, TRENDY nr 1/2018, s. 4–8

Tekst

Początków szkół (wyraz „szkoła” pochodzi od greckiego *scholé* = spokojny czas) ateńskich dopatrują się uczeni już co najmniej w ustawodawstwie ateńskiego męża stanu, poety i reformatora Solona (ok. 640–ok. 560). [...] Rodzice wolnych Ateńczyków zobowiązani byli przez państwo do troszczenia się o wykształcenie swoich dzieci. Chłopcy i dziewczęta rozpoczynali naukę w siódmym roku życia. Uczęszczali do szkół prywatnych, odprowadzani przez niewolników zwanych *pedagogami*. Uczyli się w nich czytania i pisania, rachunków i muzyki. Proces nauczania przebiegał w kilku etapach: nauki alfabetu, składania sylab, wyrazów i w końcu nauki samego czytania. Podobnie radzono sobie przy nauce pisania i rachunków. Pisano na papirusie lub (tańszych) tabliczkach łupkowych albo glinianych. [...]

Celem wychowania ateńskiego był harmonijny rozwój fizyczny i umysłowy człowieka. W Atenach kładziono nacisk na przygotowanie chłopców do życia publicznego, do wykonywania obowiązków obywatelskich.

Stanisław Litak, *Historia wychowania. Do Wielkiej Rewolucji Francuskiej*, t. 1., Wydawnictwo WAM, Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum”, Kraków 2010, s. 28–29.

Tworzenie wypowiedzi. Elementy retoryki

1. Napisz w jednym zdaniu, o czym jest ten tekst.
2. Tekst zbudowany jest z dwóch akapitów. Określ, co jest w każdym z nich i zapisz w dwóch zdaniach, po jednym do każdego akapitu.
3. Wypisz w punktach najważniejsze informacje, które przedstawia autor w tekście.
4. Porównaj szkołę starożytnej Grecji ze swoją szkołą. W tym celu zredaguj na wzór tekstu Stanisława Litaka krótką notatkę, która będzie zbudowana z dwóch akapitów.

Kształcenie językowe

5. Wypisz z tekstu do zeszytu wszystkie przymiotniki.
6. Przeczytaj pierwsze zdanie w drugim akapicie i odpowiedz, z jakimi wyrazami łączą się przymiotniki użyte w tym zdaniu.
7. Zapisz w zeszycie pięć przymiotników, którymi określisz szkołę swoich marzeń.

Oto mapa Grecji.

8. Znajdź na niej nazwy, które wyrażone są przy pomocy przymiotników. Wyjaśnij zasadę pisowni tych nazw.
9. Zapisz nazwy miast w zeszycie, następnie utwórz od nich przymiotniki.

Samokształcenie

10. Ustal, dlaczego wyraz Ateny napisany został wielką literą, a ateński – małą. Sformułuj zasadę ortograficzną i zapisz ją w zeszycie. Sprawdź, czy sformułowana przez ciebie zasada jest zgodna z zapisaną w słowniku ortograficznym.
11. Wyraz „szkoła” został w tekście zapisany w cudzysłowie, a następnie objaśniono jego znaczenie. Znajdź w *Słowniku języka polskiego* wyjaśnienie znaczenia wyrazu ‘cudzysłów’. Zastanów się, czemu służy takie wyodrębnienie wyrazu szkoła. Zapisz w zeszycie swoje spostrzeżenia.

Pamiętaj o prawidłowej odmianie!
w **cudzysłowie** (**nie**: w cudzysłowiu)
nie ma **cudzysłowu** (**nie**: nie ma cudzysłowia)
o **cudzysłowie** (**nie**: o cudzysłowiu)

12. Przepisz poniższy tekst do zeszytu i uzupełnij go znakami interpunkcyjnymi.

Dzisiaj w naszej szkolnej bibliotece odbędzie się wielki finał szkolnego konkursu recytatorskiego pod nazwą Najpiękniejsze słowa Z mojej klasy zakwalifikowały się trzy osoby ja Kasia i Bartek Będziemy recytować utwory Zbigniewa Herberta Czesława Miłosza oraz Cypriana Norwida Ja przygotowałam wiersz Guziki.

13. Poniżej znajdziesz hasła słownikowe wyrazu „papirus”, jedno z *Uniwersalnego słownika języka polskiego*, drugie – ze *Słownika wyrazów obcych*. Zapoznaj się z obydwooma i porównaj je. Zaobserwuj, czym oba hasła się różnią i przyporządkuj je do właściwego słownika.

A.

papirus 1. Materiał pisarski sporządzany w starożytności z włókien rośliny cibory papirusowej, głównie przez Egipcjan; także: zwój tego materiału z napisanym na nim tekstem. **2. bot.** cibora papirusowa (p. papirusowy).

<łac. *papyrus*, z gr. *pápyros*>

B.

papirus <łac. *papyrus* >

1. hist. a) «materiał pisarski, sporządzany w starożytności z włókien rośliny cibory papirusowej, głównie przez Egipcjan» **b)** «zwój tego materiału z napisanym na nim tekstem»^o

Papirusy egipskie, greckie.

Odczytać papirus. **2. bot.** «cibora papirusowa» p. cibora.

m IV, D. -u, Ms. ~sie; lmn M. -y.

14. Sprawdź, czy oba hasła zawierają te same elementy. Przepisz do zeszytu tabelkę i uzupełnij ją – jeśli dane hasło zawiera wymienione w tabeli elementy, to potwierdź to, wstawiając znak *x* w odpowiednim miejscu.

Element hasła słownikowego	hasło A.	hasło B.
Wyraz hasłowy		
Definicja znaczenia wyrazu		
Formy odmiany wyrazu		
Rodzaj gramatyczny wyrazu		
Przykłady użycia wyrazu		
Pochodzenie słowa		

15. W obu podanych definicjach użyte zostały skróty. Połącz je z pełnymi formami wyrazów.

m gr. łac. *lm* *D* *M* bot. *Ms* hist.

botanika –

mianownik –

liczba mnoga –

łacina –

historia –

miejsownik –

rodzaj męski –

dopełniacz –

16. Sformułuj wniosek, jaki wypływa z porównania zawartości haseł w obu słownikach.

Kształcenie literackie i kulturowe

Przeczytaj poniższy tekst.

Jan Brzechwa

Akademia pana Kleksa

Lekcje zaczynają się o siódmej rano.

Nigdzie chyba chłopcy nie uczą się tak chętnie, jak w Akademii pana Kleksa. Przede wszystkim nie wiadomo co pan Kleks danego dnia wymyśli, a po wtóre – wszystko, czego się uczymy, jest ogromnie ciekawe i zabawne.

– Pamiętajcie, chłopcy – rzekł do nas na samym początku pan Kleks – że nie będę was uczył ani tabliczki mnożenia, ani gramatyki, ani kaligrafii, ani tych wszystkich nauk, które są zazwyczaj wykładane w szkołach. Ja wam po prostu pootwieram głowy i naleję do nich oleju.

Ażeby każdy mógł zorientować się, jakiego rodzaju nauki pobieramy w Akademii pana Kleksa, opowiem dla przykładu przebieg dnia wczorajszego, gdyż na opisanie wszystkich lekcji, przedmiotów, wykładów, zajęć i ćwiczeń z całego roku nie wystarczyłoby miejsca w żadnej książce.

Otóż wczoraj pierwsza lekcja była to lekcja kleksografii. Naukę tę wymyślił pan Kleks, abyśmy wiedzieli, jak trzeba obchodzić się z atramentem.

Kleksografia polega na tym, że na arkuszu papieru robi się kilka dużych kleksów, po czym arkusz składa się na pół i kleksy rozmazują się po papierze, przybierając kształty rozmaitych figur, zwierząt i postaci.

Niekiedy z rozgniecionych kleksów powstają całe obrazki, do których dopisujemy odpowiednie historyjki, wymyślone przez pana Kleksa. [...]

Lekcja kleksografii niezmiernie nam przypadła do gustu. Poszło na nią kilka flaszek atramentu i cały stos papieru, nie mówiąc już o tym, że wszyscy byliśmy ubrudzeni atramentem aż po łokcie. [...]

Po lekcji kleksografii zabraliśmy się do przedzenia liter. Zauważyliście pewno wszyscy, że drukowane litery w książkach składają się z czarnych nitczek, posplatanych w najrozmaitszy sposób. Pan Kleks nauczył nas rozplątywać litery, rozplatać poszczególne małe nitczki i łączyć je w jedną długą nitkę, którą następnie nawija się na szpulkę. [...] Z jednej książki można otrzymać siedem, a czasem osiem dużych szpulek czarnych nici, na których pan Kleks następnie wiąże supelki. Jest to największa pasja pana Kleksa. [...]

Gdy zapytałem go, po co to robi, odrzekł mi wielce zdziwiony:

– Jak to? Czy nie rozumiesz? Przecież czytam! Przepuszczam litery przez palce i mogę w ten sposób przeczytać całą książkę, nie męcząc sobie wzroku.

17. Kto opowiada o szkole pana Kleksa? Czy podoba mu się nauka w Akademii? Uzasadnij swoją odpowiedź, przytaczając odpowiednie cytaty.
18. Na podstawie przytoczonego fragmentu oraz całej książki: (a) wymień przedmioty szkolne w Akademii, (b) odtwórz rozkład dnia uczniów Akademii.
19. Jakie podejście do nauczania ma pan Kleks? Poszukaj w całej książce Jana Brzechwy innych przykładów zachowania pana Kleksa.
20. Czy opisana przez Jana Brzechwę szkoła jest prawdopodobna? Uzasadnij swoje stanowisko dwoma argumentami.
21. Porównaj szkołę pana Kleksa ze szkołą ateńską. Do której ze szkół chciałabyś/chciałbyś chodzić? A może masz swoją wymarzoną szkołę – opowiedz o niej.
22. Jaki jest Twój ulubiony przedmiot w szkole? Uzasadnij odpowiedź.
23. Uruchom swoją wyobraźnię i wymyśl przedmiot, którego chciałbyś się w szkole uczyć. Wyjaśnij, dlaczego właśnie taki i co zyskałbyś na lekcjach tego przedmiotu.
24. Przyjrzyj się reprodukcji obrazu Tomasza Sętowskiego *Senne podróże*. Powiedz, co przedstawia obraz? Podyskutuj w klasie, czy mógłby być ilustracją do książki „Akademia pana Kleksa”. Uzasadnij swoją wypowiedź. Po zakończonej dyskusji przedstaw pisemnie (w 2–3 zdaniach) swoje stanowisko wraz z uzasadnieniem.

Tomasz Sętowski, *Senne podróże*

Tworzenie wypowiedzi

25. *Wiedza to skarb, który zawsze podąga za właścicielem* (przysłowie chińskie). Czy zgadzasz się z tym powiedzeniem? Przedstaw swoją opinię na ten temat i ją uzasadnij argumentami.
26. Wyobraź sobie, że jesteś uczniem ateńskiej szkoły. Napisz list do swojego przyjaciela, w którym opowiesz o jednym dniu z życia szkoły.
27. Przynieś atrament na lekcję, na bibule zrób kleksa zgodnie ze wskazówkami przedstawionymi we fragmencie książki Jana Brzechwy. Wyobraź sobie postać, która wyłania się z kleksa i napisz opowiadanie o jej przygodach.
28. Opisz swój najpiękniejszy sen.